

DÖRGICSE

TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

KUSTÁR ROZÁLIA

régész – örökségmenedzser

régészeti örökségvédelmi és muzeológiai szakértő

2020. október

TARTALOM

I. Bevezető.....	3.
II. Dörgicse közigazgatási területének régészeti kutatása	6.
II. 1. Régészeti lelőhelyek Dörgicse területén	6.
II.2. Régészeti érdekű területek Dörgicse közigazgatási határában	10.
II. 3. Régészeti lelőhelyek Dörgicse területén - Történeti áttekintés	11.
III. A településrendezési tervben előírányzott változtatások régészeti vonatkozásai és örökségvédelmi javaslattétel	16.
IV. Dörgicse közigazgatási határában lévő régészeti lelőhelyek megóvása – összefoglalás ..	21.
V. Irodalmi hivatkozások.....	24.
VI. Nyilatkozat	25.

MELLÉKLETEK

1. Nyilvántartott régészeti lelőhelyek Dörgicse bel- és külterületén
2. Régészeti lelőhelyek Dörgicse bel- és külterületén - térképdokumentáció
3. Régészeti lelőhelyek Dörgicse bel- és külterületén - fotódokumentáció
4. Archív térképek
5. Ismert régészeti lelőhelyek Dörgicse bel- és külterületén áttekintő táblázat

I. BEVEZETŐ

A régészeti lelőhelyek és a műemlékek kulturális, történeti környezetünk részei, ezért a terület-, település- és tájfejlesztéssel valamint a terület- és településrendezéssel kapcsolatos beruházások tervezését a kulturális örökség védelmével összhangban kell végezni. A településfejlesztési koncepció, a településrendezési tervek és a helyi építési szabályzat elkészítésénél, ill. módosításánál a *kulturális örökség védelméről* szóló, többször módosított **2001. évi LXIV. törvény** (a továbbiakban: Kötv.) előírásait kell figyelembe venni, amelynek hatálya a műemlékekre és a régészeti emlékekre egyaránt kiterjed.

A 2001. évi LXIV. törvényhez kapcsolódóan 2018. május 10-én lépett hatályba a **Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelete a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról** (Magyar Közlöny• 2018. évi 52. szám). A rendelet hatálya az 1. § alapján kiterjed

a) a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben (a továbbiakban: Kötv.) meghatározott, a régészeti örökség, a műemléki érték és a kulturális javak védelmével kapcsolatos feladatok tekintetében hatáskörrel rendelkező hatóságokra és feladatkörrel rendelkező intézményekre, szervezetekre és szervekre, valamint azok eljárásaira,

b) a kulturális örökség védelmével kapcsolatos nyilvántartásra vonatkozó szabályokra,

c) a nyilvántartott régészeti lelőhely és a nyilvántartott műemléki érték védetté nyilvánításának szabályaira,

d) a régészeti örökség felderítésének és kutatásának követelményeire, a régészeti feltárás és a nagyberuházásokkal kapcsolatos régészeti feladatellátás szabályaira, a régészeti lelőhely és a lelet megtalálójának anyagi elismerésének szabályaira,

e) a műemléki érték felderítésével és a védett műemléki érték kutatásával, továbbá védelmével kapcsolatos követelményekre és szabályokra, valamint

f) a kulturális javak védelmével kapcsolatos szabályokra

A 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 3. § rendelkezik arról, hogy a Kormány a kulturális örökség védelmével kapcsolatos hatósági feladatok ellátására örökségvédelmi feladatkörében

a) örökségvédelmi hatóságként az illetékes megyei kormányhivatalt

b) a megyei kormányhivatalok örökségvédelmi hatósági feladatellátásának törvényességi, szakszerűségi ellenőrzésére és az e rendeletben meghatározott hatósági feladatokra örökségvédelmi hatóságként, valamint a hatóságnak az általános közigazgatási

rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény szerinti felügyeleti szerveként országos illetékességgel Budapest Főváros Kormányhivatalát;

c) a Kötv. 71. § (1) bekezdésében foglalt nyilvántartásokat vezető hatóságként országos illetékességi területtel a minisztert (a továbbiakban: nyilvántartást vezető hatóság);

d) a Kötv.-ben és az e rendeletben meghatározott feladatok tekintetében a kulturális javak hatóságaként országos illetékességi területtel a minisztert (a továbbiakban: kulturális javak hatósága) jelöli ki /3. § (1)/;

A Kötv. szerinti, jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv a Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság. /3. § (3)/.

*

A Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 83. § értelmében az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze elkészítése során az alábbiak az irányadók:

(1) Az örökségvédelmi hatástanulmányt

a) a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 14. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés a)–c) pontja alapján,

b) a 87. § (4) bekezdésében meghatározott esetekben az engedély iránti kérelmet benyújtónak döntéselőkészítő örökségvédelmi hatástanulmányként a 15. melléklet szerinti tartalommal a (2) bekezdés d) pontja alapján kell elkészíttetni.

(3) Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. és 15. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége.

A 84. § értelmében (1) A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési koncepció vagy a településrendezési eszköz és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni.

(2) Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult

a) az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő,

b) a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el.

*

Az elkészült hatástanulmányt az alapidokumentáció készíttetője köteles benyújtani az azt elrendelő hatósághoz (**Veszprém Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály (8200 Veszprém, Mindszenty József u. 3-5, tel. 88/550-350, e-mail: vemkh.epitesugy@veszprem.gov.hu).**

A 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet 87. § (1) értelmében a szakhatóságként eljáró vagy örökségvédelmi szakkérdést vizsgáló hatóság a nyilvántartott régészeti lelőhelyet, a régészeti védőövezetet, a nyilvántartott műemléki értéket, a műemléket, a műemléki környezetet, a műemléki jelentőségű területet, a történeti tájat és világörökségi helyszínt vagy világörökségi területet érintő ügyben a 88. és 89. §-ban meghatározott szempontok alapján vizsgálja, hogy a tervezett tevékenység megfelel-e a Kötv.-ben és a rendeletben meghatározott követelményeknek. (2) A hatóság szakhatóságként vagy szakkérdés vizsgálata során a nyilvántartott régészeti lelőhelyet, a régészeti védőövezetet, a nyilvántartott műemléki értéket, a műemléket, a műemléki környezetet, a műemléki jelentőségű területet, a történeti tájat és világörökségi helyszínt vagy világörökségi területet érintő ügyben az ügyfélnek az eljárás megindítása előtt benyújtott kérelmére kiadott előzetes szakhatósági állásfoglalása a kibocsátásától számított hat hónapig használható fel.

*

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. Ha bármilyen tevékenység során váratlan régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (kivitelező, beruházó) köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és értesíteni a Veszprém Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály (8200 Veszprém, Mindszenty József u. 3-5, tel. 88/550-350, e-mail: vemkh.epitesugy@veszprem.gov.hu), és a területileg illetékes múzeumot (Jelen esetben: LACZKÓ DEZSŐ MÚZEUM 8200 Veszprém, Török Ignác u. 7.; email: titkar@ldm.hu; tel.:+36-88/564-310, +36-88/564-311).

*

Jelen munkát a „szerzői jogról” szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogi védelem illeti meg. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozatala vagy továbbadása csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III. 27.) Korm. rend. szabályai szerint történhet.

II. DÖRGICSE KÖZIGAZGATÁSI TERÜLETÉNEK RÉGÉSZETI KUTATÁSA

A Balaton-felvidék a Balaton vízszintje fölé 100-200 méter magasságban emelkedő permi és triász kori üledékekből álló fennsík, amelynek változatos domborzata a szerkezeti mélyedésekben kialakult termékeny medencék következtében formálódott. A Dörgicsei-medence a Balaton-felvidék középső részére jellemző, kis területű – rendszerint csak néhány település közigazgatási területét magukban foglaló – medencék egyike. Területe két mai Veszprém megyei település közigazgatási területét foglalja magában: Dörgicset és Vászolyt. Ez a környezet az ősidők óta alkalmas volt a megtelepedésre. Dörgicse határában is számos - még feltáratlan - régészeti lelőhely található.

Rendezési tervhez készült korábbi örökségvédelmi hatástanulmányról nincs tudomásunk, így jelen Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésze készítésekor összegezzük

- az ismert régészeti lelőhelyekre vonatkozó adatokat, kiegészítve a 2020. nyarán végzett terepmunka és az adattári, történeti adatok elemzésének tapasztalataival
- a fejlesztési területeken tervezett változtatások terepbejárást követő örökségvédelmi hatáselemzését

A község rendezési tervének tervlapjain a hatástanulmánnyal összhangban kerültek jelölésre a régészeti lelőhelyek.

II. 1. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK DÖRGICSE TERÜLETÉN

A település közigazgatási határának (1912 ha) régészeti öröksége az Magyarország Régészeti Topográfiája 2. Veszprémi járás (1969) kötetének előkészítése során 1954-ben végzett szisztematikus régészeti terepbejárások által jól ismert, ekkor még Kisdörgicse határa különálló településként került bejárásra.

Korábbi időszakban is több kutatás folyt területen, melyet összefoglal az említett kötet. Ilyenek Rómer Flóris, Pelárgus és Kuzsinszky Bálint beszámolóí, a 19. század második feléből – 20. század elejéről vagy Mészáros Gy. terepbejárásai, leletmentései az 1940-es évekből. Rómer Flóris 1859. évi nyári, „szünnapi” barangolásai során tekintette meg Alsó- és Felsődörgicse templomromjait és leírta pl. a Felsődörgicsei templomban elhelyezett római köveket. (Éri – Gerőné – Szentlélek 1964). 1959-ben leletmentő ásatás és műemlékvédelmi

rekonstrukciós munka folyt majd a felsődörgicsei és kisdörgicsei templomromnál. 2000-tól a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum régészei folytattak nagyobb kiterjedésű feltárásokat a felső-dörgicsei templomtól keletre. Perémi Ágota kiszállása nyomán nagyobb felületű feltárás történt 2001-ben, 2004-ben és 2006-ban, melynek eredményeit több részletben mutatták be - a középkori temetőt és a középkori falu lakóházait, távolabb, de még ugyan ezen a telken jelentkező újabb csontok kora középkori temetőből származtak és egy nagyobb kiterjedésű őskori telep néhány objektumát is feltárták (Pintér 2006, Rainer 2009).

Az alsődörgicsei templom falát már a 20. század első felében pillérekkel támasztották meg (Magyar Építőművészet 1944), majd sekrestyéjének alapfalai az 1967-68-ban végzett feltárás eredményei nyomán láthatók (Koppány 1972).

2005-ben Gaál Erika Veszprém megyei lelőhelyek térképi adatai adattári dokumentációban /KÖH 600/0229/2005 - hiv. <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/node/70204/> végezte el a MRT 2. kötet lelőhelyeinek hitelesítését, mely munka következtében a nyilvántartott lelőhelyek kiterjedését több esetben módosították, ekkortól adatolt néhány lelőhely kettős poligonnal történő jelölése (4. melléklet).

A Veszprém Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztálya 2020. augusztus 10-én adatszolgáltatás keretében továbbította a közhiteles nyilvántartásában Dörgicse község régészeti lelőhelyeire vonatkozó adatokat Dörgicse község önkormányzatának, mely szerint 16 darab azonosított régészeti lelőhely ismert Dörgicse határában. Ez az adatsor lényegében egyező az 1960-as években végzett szisztematikus bejárás és Magyarország Régészeti Topográfiaja 2. kötet adatgyűjtésének adataival, néhány lelőhely esetében a lelőhelyek kiterjedése növekedett.

Az ismert lelőhelyek közül a Dörgicse 2. lh. – Felsődörgicse-templomrom lelőhely áll kiemelt védelem alatt, a további lelőhelyek általános - szakmai - védelem alatt állnak. A 2020. évi, tanulmányhoz kapcsolódó helyszínelés során, amennyiben lehetséges volt, a lelőhelyek állapotát drónfelvételezéssel is dokumentáltuk. A régészeti terepbejárás módszerével a szántóföldi művelés alatt lévő területeken jó eséllyel figyelhetők meg az egykori települések nyomai. A lelőhelyek kiterjedése közelítőleg térképre vihető, így helyrajzi számokkal jelölhető. Az elvégzett terepszemle és az irodalmi források nyomán összeállítottunk egy fotódokumentációt (3. melléklet).

Gyep- és erdőterületeken a vegetáció akadályozza a régészeti örökség azonosítását.

A közhiteles adatsorban a korábbi és a későbbben regisztrált lelőhelykiterjedés együtt ábrázolt, így több esetben egymást csak részben átfedő vagy egymástól teljesen különálló foltok jelölik ugyanazon lelőhelyeket. Jelen munka során rámutattunk erre a kérdésre és a lelőhelyek teljes lefedett poligonjait együttesen jelöltük lelőhelyként, így hidalva át a kettős jelölést (lásd lenti ábra). Néhány esetben a lelőhelyek két egymástól térben elváló folttal jelöltek, ekkor az MRT 2 kötetben közzétett térképhez igazítottuk a kiterjedés jelölését.

A korábbiakban jegyzett lelőhelynyilvántartási adatokhoz képest az alábbi pontosításokat tettük:

- 1. lelőhely – középkori Alsódörgicse területe kiterjesztve a belterületi, 1711 előtt bizonyosan lakott területekre is; az áttekintő táblában jeleztük az itt 2004-ben előkerült őskori településrészt is;
- kettős folttal jelölt lelőhelyek egybevonása illetve átfedés esetén nagyobb folt megtartása Dörgicse 9, 11, 12, 13, 16 lelőhelyek esetén;
- Dörgicse 1. lelőhely, 6, 7. és 14. lelőhelyek esetében, ugyanazon lelőhelyek nem releváns 2. foltját töröltük: az MRT-ben közöltek alapján került kiválasztásra a ténylegesen érintett terület;
- A 2020. nyári bejárás során Dörgicse 7. lelőhelyen és Dörgicse 9. lelőhelyen figyeltünk meg régészeti leleteket. Dörgicse 7. lelőhelyen – Nemes-Mező számos őskori cserepet és kovapengét találtunk;
- középkori településmagok mellett, mint Dörgicse 1, 15, ahol a középkori település házai részben bizonyosan a mai belterületi részeken kívül helyezkedtek el, számolunk azzal, hogy a 16. században történt részbeni elnéptelenedés után a lakosság már megtelepedett a mai belterületi részeken is, ezért újkori – 1711. előtti megtelepedéssel indokolható új lelőhelyként történő nyilvántartásba vételük (Dörgicse 1 lelőhely kibővítése mellett mint új lelőhelyek Dörgicse 17. és Dörgicse 18. lelőhelyek)

A község határában lévő római kori és Árpád-kori emlékek (kiemelten a templomromok) kutatása a fellelhető épített örökségi elemek okán nagyobb figyelmet érdemelne. Leletmentő ásatás eddig csak a középkori templomok közelében történt.

Jelen tanulmányban foglaltak szerint a nyilvántartási adatok felülvizsgálatával, egyértelműsítésével, a középkori – újkori településmagok jelölésével **összességében 18 azonosított régészeti lelőhely ismert Dörgicse határában.**

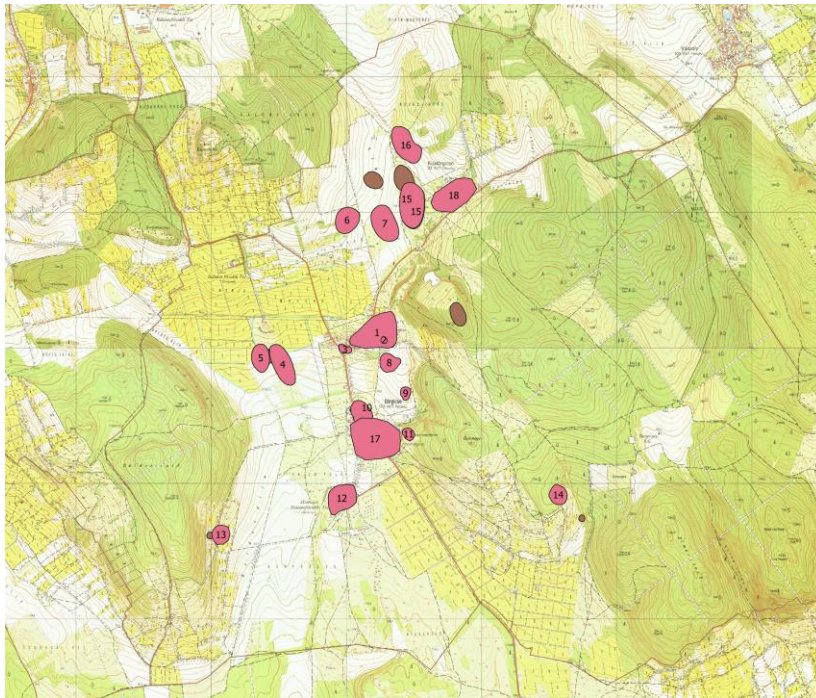

Dörgicse településrendezési eszközeinek felülvizsgálata 2020.
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY – RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

Dörgicse bel- és külterületén ismert régészeti lelőhelyek részletes leírását az 1. számú melléklet tartalmazza, áttekintő táblázatuk az 5. számú mellékletben található, a nyilvántartásban javasolt változtatások az alábbi ábrákon érzékeltethetők:

Vörös színnel: új lelőhelykiterjedések az adatközlés - központi nyilvántartás adataihoz képest

Barnával: az adatközlés - központi nyilvántartás adataiból figyelmen kívül hagyott kettős kiterjedés /mivel hiányzik, vagy máshova mutat a releváns régészeti forrás/.

II.2. RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK DÖRGICSE KÖZIGAZGATÁSI HATÁRÁBAN

Jogszabályi környezet: A Kötv 7.§ 14. pontja szerint régészeti érdekű területnek, azaz jelenleg nem tényleges, de lehetséges lelőhelynek minősül *minden olyan terület, ahonnan régészeti emlék és leletek előkerülése várható*. Különös tekintettel az egykori vízfolyások, erek és folyók melletti hátaakra, valamint olyan területekre, melyek korábbi időszakokban megtelepedésre - stratégiai helyzetüknél fogva is - alkalmasak voltak. A régészeti örökség védelme érdekében ezért minden esetben különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változási engedélyek kiadásakor, mivel *bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával a régészeti örökség elemei pusztulhatnak el*.

Maga a Dörgicse név a durbincs, varsinta, vaskó (*Acerina cernua*) halmnév egyik változata, arra mutat, hogy a középkorban a település határa lenyúlt a Balaton partjáig, így az itteni lakosoknak a halászat lehetett egyik ősi foglalkozása, amint erről Oláh Miklós leírása is tudósít a 16. századból: *„A Balaton taván innen „Citra Balathon lacum“, az erdő tövében áll Vázsony vára, melynek szomszédságában fekszik az én városkám „oppidum meum“, Dergicse a hozzátartozó öt faluval, melyeknek parasztjai ugyanezen Balaton tóban, miként vikáriusom nekem hírül hozta, egyetlen hálóvetéssel húsz szekérnyi különféle fajtájú halat gyakran fogtak össze (ugyanitt jó és ízes borok teremnek)”* (Filológiai Közöny 1960).

Számos forrásvíz található a település határában, melyek környezetében már az ősidők óta intenzívebb megtelepedés adatolható (például forrás van Dörgicse 3, 4, 5 és 6. lelőhelyek közelében, Sárkúti, Kútfői dűlő, stb.).

Dörgicse külterületére is kitekintéssel továbbá régészeti érdekűnek kell tekinteni az egykori utak feltételezett teljes nyomvonalát is. Dörgicse természeti különlegessége a Kúvölgy sziklaszurdoka, mely kijelölte a lehetséges átjáró útvonalát észak-déli irányban. nyugati irányban a Balázs-hegy /Nivegy-völgy/ felé futhatott jelentősebb út és kapcsolta össze a Balatonfelvidéki településeket.

A Balaton-felvidék tekinthető a Kárpát-medence legrégebb szőlővidékének: gyakorlatilag minden település határában folyt szőlőművelés. Fényes Elek, az 1840-es évek első felében járt a Balatonfelvidéken. Ő írta, hogy *„a Balaton melléke majd csupa szőlőhegyekből áll, melyek országszerte híres borokat teremnek”*. Dörgicse gazdálkodása szempontjából a középkortól a fő megélhetési forrás a szőlőművelés volt. Szőlőit számos alkalommal említik a középkori források is. A Dörgicsei szőlőhegyek ma is népi présházakban bővelkednek.

Miután a szőlő értékes birtoknak számított, ez megmagyarázza, hogy aki csak tehetett, viszonylag kis birtokdarabokat is adományul kért a királytól, s boldog volt, ha megkapta (lásd

településtörténeti áttekintés lentebb). A Balaton-felvidéken a 15. században (!) ismert volt a helyi anyagokból - kőből való boltpince építés technikája. Így joggal feltételezhető, hogy a mai átépült, sokszor jellegtelen épületek alatt, mögött akár több száz éves boltpincék találhatóak - ezek is régészeti érdekű területnek tekinthetők. Ugyanez vonatkozik a tájképi elemként jelentős, egykor a birtokhatárok jelzése gyanánt a határok mentén kődarabok alkotta határmezsgyék, kőrakások-sáncokra. Kiemelkedő szerepe van a szőlőhegyeken a vízkivételi helyeknek, a kutaknak is, melyek közül nem kizárt néhány középkori eredete.

Mivel a régészeti lelőhelyek kiterjedése általában nem állapítható meg pontosan, ezért az említetteken túlmenően régészeti érdekű területnek számít *a már ismert lelőhelyek közvetlen környéke* is, pl. régészeti érdekű a Dörgicse 3. és Dörgicse 10. római kori lelőhelyek közötti terület, ahol számolni lehet további római kori emlék előkerülésével, nem kizárt, hogy egy lelőhely két előkerült jelenségéről van szó. A temetők pontos kiterjedése a településekkel szemben még nehezebben határozható meg, ezért pl. a régészeti érdekű területek közé sorolható az ismert, feltárt temetők környéke, ilyen pl. felsődörgicsei templomtól nem messze húzódó Kőhegy alatti rész.

II. 3. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK DÖRGICSE TERÜLETÉN - TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Dörgicse határában 1960-as években a Magyarország régészeti topográfiája 2. kötetének - Veszprémi járás (1969) - előkészítése során végzett a Laczkó Dezső Múzeum szisztematikus régészeti terepbejárást, a ma ismert lelőhelyek akkor kerültek azonosításra, kiterjedésük csak részben módosult az eltelt időszakban (lásd 2. és 4. melléklet). Jelenleg határából 16 db nyilvántartott lelőhely ismert a mai belterületen, 1689 után telepített falunak pedig az 1711 előtti öröksége tekinthető régészeti érdekűnek (Dörgicse 17 és Dörgicse 18. lelőhelyek).

Dörgicse térségében a földművelés dunántúli elterjedése óta (kb. i.e. 5000) ismertek régészeti lelőhelyek, a település határából a legkorábbi lelet a Becser határában előkerült szórvány kőbalta és cserépanyag (Dörgicse 14. lh), a Dörgicse 7 – Nemes mező határrészben előkerült, főleg szentgáli pattintott kőanyaggal jellemezhető településrészlet.

A rézkorból – badeni kultúra idejéből - nagyobb kiterjedésű telepet a Kútfői dűlőből ismerünk (Dörgicse 6. lelőhely). Néhány agyagedény, csontár és talán az a nőalakot ábrázoló kisméretű idol, melyet Dörgicse 9 – Aszó II. Homokbánya területéről származik. Sajnos a bányászattal a lelőhely egy része bizonyosan megsemmisült. Utóbbi leletek a rézkori

Somogyvár-Vinkovci kultúrába sorolhatók.

A korabronzkorból Dörgicse 8 – Aszó I. területéről, a későbronzkorból Dörgicse 4 - Sárkút 1. lelőhelyről ismerünk településnyomot.

Jeney L. 1906-ban egy kelta urna peremtöredékét ajándékozta a VBM-nak, pontosabb előkerülési helyét nem ismerjük (MRT 2). További kelta lelet szórványként került elő Dörgicse 4 - Sárkút 1. lelőhelyről.

Jelentősebb megtelepülés volt a rómaiak idején, amikor a Balaton-felvidéken villagazdaságok jöttek létre. A település közigazgatási határán belül is több helyről van római épületre utaló adatunk, illetve a középkori építkezések során számos alkalommal másodlagosan is felhasználták a római köveket, mint építőanyagot. A II. század második felében a Balaton északi felvidékének középső területein a települések virágzóak lehettek, hiszen a leletek összefüggő sora — közöttük feliratoké — mutatja Dörgicse környékén is a gazdag római élet nyomait (Éri – Gerőné – Szentlélek 1964). Alsódörgicse felső kijáratánál római cserépvízvezeték, Felsődörgicsén az előbbi helyhez közel nagyobb építmény, összefüggő település nyomait állapíthatták meg. Nem messze innen az ún. Kukollában ugyancsak nagyobb kiterjedésű épületnyomok mutatkoztak, de a Balázshegy felé a Sárkútnál is, valamint a Kőhegynél hasonlóképpen mindenfelé húzódtak a római telepnyomok. Szép faragott épülettagozatok, így profilált párkány látszanak a vizsgálatok nyomán Kis- és Felsődörgicse ismeretes román kori templomrom falaiban beépítve is (Kiss 1965). A középkori templomokba másodlagosan beépített római kori köemlékeket szintén feldolgozták ezek közlésekor (Éri – Gerőné – Szentlélek 1964).

Nagyobb kiterjedésű épületegyüttes Dörgicse 2. lh – Felsődörgicse, Templomrom környékéről és a Dörgicse 12 – Alsómajor területéről ismert, ahol az MRT 2 közlése szerint: „*a major területén több helyen figyelhetők meg római alapfalak, egyhelyütt 25 m hosszúságban*”. A felsődörgicsei templomban és ispáni lakban (Dörgics 2. lh) is több másodlagosan beépített római kő és szarkofágdarab volt, melyek később közgyűjteményekbe kerültek. Sőt Szentlélek T. felveti, hogy esetleg egy római sír épületet építettek át a középkor folyamán: A templom alsó periódusában megállapítható egy négyzetes, kisebb kamararész, melynek sarkait kváderkövekből építették (MRT 2).

Az alsódörgicsei templomban (Dörgicse 11. lh) is van beépített római kő, illetve 1954-ben Kiss Á. a templomrom környékén s ettől északra római falnyomokat észlelt és cserepeket látott (MRT 2). További település Dörgicse 10 - Alsódörgicse – Magtár lelőhely és katolikus templom környékén volt, ahol római épületeket, kemencét, két késő római kori sírt is feltártak.

1876-ban pedig Rómer Flóris említ egy Dörgicsén talált ólomtáblát, melyen egy Mithras-relief van, s amely a szombathelyi múzeumba került (MRT 2). A 19. század végén a település nyugati határában a volt evangélikus egyház szőlőjében egy Apolló-bronzszobor torzót gyűjtöttek (Dörgicse 13. lh) és szintén a település határában római érmeket találtak közelebbi helymegjelölés nélkül (MRT 2). Itt említendő meg a 2020. nyarán másodlagos felhasználásból a dörgicsei Becce-dűlőben talált római sírkőtöredék, mely hozzáillő darabját Kékkútról szállították be a Balatoni Múzeumba. A Kr. u. 1-3. századi sírkő amúgy egy kelta nőt ábrázol, ami viszonylag ritka. Az elhunyt amúgy kb. 70-80 év körüli lehetett, viselete őrizte a kelta hagyományokat, ami a turbánból, nyakékből és karperecből is látszik. A kő nyersanyaga a mai Balatonalmádi környékéről származhat, itt volt a római időkben kőfejtő. A kőfaragó műhely pedig a kutatók tippje szerint Dörgicse területén volt (<https://welovebalaton.hu/cikk/2020/8/28/kekkut-ket-romai-sirko-toredek-egyestese-kofeszt>). A felső rész a feltárást támogató dörgicsei Aranysörte Borászat zárt terébe került.

A középkor során több település volt a mai közigazgatási határon belül.

Írott források főleg a tihanyi apátság iratai között találhatóak. Az 1055. évi alapítólevélben még nem szerepel, viszont az ugyanerre az évre datált, hamis, és az 1416 körüli időkből származó oklevélben villa Derguche elnevezéssel találkozunk. Az ugyancsak hamis, a 13. századból való 1082. évi veszprémi káptalani oklevélben villa Derguechey szerepel. A 14. század végéről származó 1093. évi oklevélben Dergeche néven említik. A hiteles oklevelekben, így elsőnek az 1211. évben Dercuche vagy Derkeychey, 1225-ban Dyrgechey, 1228-ban pedig Durguchei szerepel. További névalakok: Dzurgute Sancti Petri, 1251: Dergeehe, 1267: Derguche, 1269: Durguchey, Durguche, Dergeehe, 1284: Durguche, Durgechen. A 13. században találkozunk első ízben Szentpéterdörgicse névvel, 1312-től ismeretes Feldergechey elnevezése is. 1333-ban szó van Okolydergecheyről, és egy évvel később a pápai tizedjegyzékben Hokuli Dergethe, Sag Dergethe, Fired Dergethe szerepel (Éri - Gerőné Krámer - Szentlélek -1959).

Az 1211-ben még egységesen Dörgicsének nevezett több település, azonban valószínű, hogy már a 12. század második felétől kezdve beszélhetünk Dörgicse szétválásáról és a három ma ismert falu kialakulásáról. Okleveles adataink már egyidőben több birtokos meglétét jelzik a 13. század elején. Kisdörgicse temploma legkésőbb a 12-13. század fordulóján, Alsódörgicséé a 13. század közepe táján épült. A falu magja és legkorábbi temploma Felsődörgicsén volt (Éri - Gerőné Krámer - Szentlélek -1959). További, Dörgicse utótagú

falvak azonosítása máig sem teljesen egyértelmű, feltételezik, hogy Dörgicséhez tartozott Balatonakali és Ságdörgicse, ez utóbbi a mai Balatonakali – Ságpuszta területén lehetett. A Boldogasszony-Dörgicse elnevezések valószínűleg Alsódörgicsére vonatkoznak. Feldergechey, Szent-Péter-Dergicse minden bizonnyal azonos Felsődörgicsével. Kysdergeche, Füreddergicse, majd az 1390-ben először előforduló Szentmiklós- Dörgicse Kisdörgicsével azonos.

Az írott források sem minden esetben különíthetők el térben, inkább csak a birtokosok részéről. II. András király Oros, volt tihanyi apát kérésére Tamás kancellárral és Pat nádorispánnal összeírattja a tihanyi apátság birtokait, ekkor 1211-ben említi először Dörgicsét. A tihanyi apátság a tihanyi birtoklása Felsődörgicsén a 16. századig kimutatható, viszont 1616-ban a tanúvallomások alapján sem tudták a világiak kezére jutott birtokrészt a tihanyiak visszaszerezni. 1225-ből származó adat szerint Ypolth fia Albert dörgicsei 18 ekényi földjét, 3 szőlőjét és kaszáló részét eladja Dörgicse falu népeinek. A Bogát-Radvány nemzetség másik tagja 1228-ban ugyancsak Chepán fia Gopol Dörgicse faluban fekvő 10 ekényi földjét, 3 szőlővel, 2 erdőrésszel együtt eladja 12 márkáért, bizonyos Dörgicse falubeli népeknek. Kisdörgicsén marad birtokos a nemzetség /Dobi-, Monaky- és Fekecs-család/, melynek a 15-16. században is van itt kisebb birtoka. A világi és egyházi birtokosok első ismert és számunkra is lényeges adatot tartalmazó pereskedése 1312-ből való. Pál tihanyi apát pörben állt a nemesekkel, akik földjeit elfoglalták. Végül egyezséget kötnek oly módon, hogy a nemesek 34 holdat átengednek a tihanyi apátságnak, a feldörgicsei egyház kegyuraságát pedig közösen bírják. 1508-ban, a kisdergicsei beiktatásnál, szomszédok voltak: Szentpéterdergicsei Zárka Domokos és András; s ugyanez évben királyi ember volt Dergicsei Zárka Vince; 1519-ben pedig Zárka Gáspár. Az 1531. évi zalavármegyei adórovás lajstroma szerint Dergicsén Vázsonyi Horváth Jeromosnak van 11 adózó és 12 elhagyott portája, a tihanyi apátnak 5 adózó és 15 szegény vagy puszta portája, Szarka András és más nemesek 7 portája pedig mind puszta. 1532-ben Horváth Jeromos lett úrrá Dergicsén, s az 1534. évi adójegyzék szerint az övé Boldogasszonydergicsén 9 adózó, 5 szegény, 1 tiszti és 1 pusztaporta, Szent- péterdergicsén pedig 7 adózó és 2 olyan porta, amelynek adóját a bíró elengedi. Szarka Domokos özvegyéé 1 adózó és Szarka Andrásé 4 nem adózó porta (Éri – Gerőné – Szentlélek 1959).

Alsódörgicse kegyura a fehérvári káptalan volt. Első adat erre vonatkozóan 1251. évi oklevélből tudható. A káptalan 1335-ben is Balázs papot nevezi dergeche-i káplánjának. A jobbágyporták 1553. évi dicalis összeírása is Oláh Miklós érseknek, a fehérvári örkanonokság titulárisának birtokai között sorolja fel «Akali-Dergicsét. Boldogasszony-Dergicsét és Ság-

Dergicsét.» 1534-ben 16 (részben szegény) portája Horváth Jeromosé, de 1616-ban ismét a fehérváriaké. A 16. századtól protestáns, 1754-től katolikus templom. Bíró Márton püspök ekkor helyreállította, az 1778-ban felvett egyházlátogatás alkalmával még működőképes, de 1816-ban már romos volt.

Gorup Ferenc (1635-64) fehérvári örkanonok idejéből egy birtokper 1653 évi aktái szerint Zalában Boldogasszony-Dörgicse és Szentpéter-Dörgicse 9 frt évi cenzust fizetnek, Ság-D. és Kisfalud-D. elpusztult falvak közül az előbbi 6 frt-ot fizelett, utóbbi csak egy tizedet adott, de ezentúl egy-egy lakott telek után 25 dénárral tartozik, meg egy kappannal és egy kaláccsal. 1700-ban Felső- és Alsó Dörgicse faluban 100 hold volt szántó, 30 a rét, 100 a szőlő és 40 hold rossz, tűzifát termő erdő. Az első helységben 4 egész telek volt népes, egy elhagyott és egy nemesi telek; Alsó-Dörgicsén 5 lakott telek. Az örkanonok a tizeden felül 9 frt-ot kapott a két falutól, a török földesúr 30 frt-ot (Lukács 1943).

Kisdörgicseire vonatkozóan rendelkezünk a legkevesebb adattal. A fehérvári kaptalan birtokossága mellett a veszprémi káptalan kegyuraságáról hitelt érdemlően az említett hamis, 13. századi oklevél tanúskodik. Eszerint a veszprémi káptalannak van itt 1 jobbágya, 2 szőlője, 70 ekényi földje, rétje és erdeje. Valószínűleg e birtokra vonatkozik Szentmiklósdörgicse említése. 1405-ből ismert adatunk szerint a Bogát-Radvány-nemből származó családok, a Dobiak és Monakiak kezén is vannak még egyes részek. Dobi Péter itteni rész jóságát 1409-ben Halápi Fekecsnek zálogba adta (lc.).

Épített középkori örökség:

Felsődörgicse – Szentpéter-Dörgicse

Legkorábbi dörgicsei épített emlék a részben római épület alapjainak felhasználásával épült felsődörgicsei templom, mely legrégebbi része a 11. században már állt, később bővítették, innen került elő egy 12. századi sírkő a Bogát—Radvány-nemzetség bevéselt jelével. Felsődörgicse Szt. Péter-egyházáról 1231-ből maradt az első ismert adat. 1312-ben kegyuraságán a helybeli, a Bogát-Radvány nemzetségből származó nemesek és a tihanyi apátság osztoztak. A 13. század folyamán, az ily módon megnagyobbított templom mellé, közvetlenül a déli hosszfalhoz csatlakozva, egy második templomot emeltek. Ennek is egyenes záródású, négyszögletes szentélye van, amelyhez az előző templommal megegyező szélességű hajót építettek. A templomhajó és a szentély között kialakított előtér, egybenyitva az ikerépülettel, szabálytalan álkereszthajót képez. Koppány Tibor szerint a kettős alaprajzi beosztás onnan eredeztethető, hogy a kisebb északi templom a korábbi, a Bogát-Radvány nemzetséghez köthető, míg később, amikor a birtokossá lett tihanyi apátság megerősödött, déli oldalára új templomot emeltetett (Koppány 1972; Rainer 2009).

Alsódörgicse - Boldogasszonydörgicse

Alsódörgicsén – vagy Boldogasszonydörgicsén (Dörgicse 11. lh) az egyhajós templom Ny-i végén teljes szélességű, kegyúri karzatos, háromemeletes tornyot építettek, keleten egyenes záródású szentéllyel, É-től hozzáépített sekrestyével, részben felmenő falakkal áll. Alsódörgicse Boldogasszony tiszteletére szentelt temploma a 13. sz. közepén épült. A bejárat a hajó déli oldalán nyílt. Idővel a torony külső sarkait, a szentély sarkait és a hajó délkeleti sarkát támpillérrel erősítették meg. Ekkor épülhetett a szentély északi oldalához kapcsolódó sekrestye is. A 14. század végén – 15. század elején kerítőfallal vették körbe, melyen belül északra különálló épület alapja figyelhető meg. A kerítőfalon kívül délkeleti irányban további épületnyomok vannak – plébániaépület? Az épület építése során több római kori követ is felhasználtak (lásd 3. melléklet).

Kisdörgicse temploma

A keletelt, kisméretű, egyhajós, ívelt szentélyű román kori templomrom bejárata a nyugati homlokzaton nyílik. Boltozata a 20. század elején szakadt be, műemléki helyreállítása 1959-ben történt, de sajnos állapota mára nagyon rossz.

Az egykori település szerkezete leginkább Kisdörgicsén volt követhető: É-ről D-re a középkori település felszínén is kivehető épületsora E rész közepe táján áll a keletelt, kisméretű, egyhajós, ívelt szentélyű román kori templomrom, a Ny-i homlokzaton nyíló bejárattal

III.

A TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERVBEN ELŐIRÁNYZOTT VÁLTOZTATÁSOK RÉGÉSZETI VONATKOZÁSAI ÉS ÖRÖKSÉGVÉDELMI JAVASLATTÉTEL

A Kötv. 8. § (1) bekezdése alapján Magyarország határain belül a föld felszínén, a földben, a vizek medrében vagy máshol rejlő vagy onnan előkerülő régészeti lelet állami tulajdon, és a törvény erejénél fogva védelem alatt áll.

Dörgicse település határában az korábbi adatállományok összevetése és a 2020 nyarán elvégzett terepbejárás után 18 azonosított lelőhelyről beszélhetünk. Dörgicse határában jelenleg kiemelten védett státuszú lelőhely Felsődörgicse Templomromja (Dörgicse 2. lh).

A magasabb védelmi státusz minden olyan esetben indokolt lehet, ahol épített örökséggel is találkozunk - középkori épület -, így pl. Dörgicse 11 és 15. lelőhelyek – templomromok, illetve további kutatások után a római kori épületek – Dörgicse 3, 10, 12.

lelőhelyek esetében.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítása

12. § Az ország kiemelkedő történeti és kulturális jelentőségű nyilvántartott régészeti lelőhelyeit jogszabályban kell védetté nyilvánítani.

13. § (1) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken nem lehet olyan tevékenységet folytatni, amely a lelőhelynek akár részleges állapotromlását eredményezheti.

(2) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyhez védőövezetet lehet kijelölni.

(3) A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket kiemelten vagy fokozottan védett régészeti lelőhely kategóriába kell sorolni.

(4) Kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír. Fokozottan védett az a régészeti lelőhely, melynek tudományos jelentősége megállapítható, és egy nagyobb tájegységre nézve kiemelkedő fontossággal bír.

14. § (1) A védetté nyilvánítás előkészítését a Hivatal folytatja le, amely évente legalább egyszer javaslatot tesz a nyilvántartott régészeti lelőhelyek védetté nyilvánítására.

(2) A védelem alá vonni tervezett lelőhelyhez és a lelőhely régészeti védőövezetéhez tartozó ingatlanok tulajdonosait és az egyéb érintett személyeket jogszabályban meghatározott módon értesíteni kell.

*

Fel kell hívni a figyelmet a beépítésre nem szánt területek tekintetében is arra, hogy a település területén számos régészeti lelőhely található, melyek pontos kiterjedése nem ismert (lásd régészeti érdekű területekről szóló fejezet).

A régészeti örökség védelme érdekében minden esetben különös gonddal kell eljárni az építési és művelési ág változási engedélyek kiadásakor, mivel *bármilyen, a föld felszíne alá mélyedő kivitelezési munkával a régészeti örökség elemei pusztulhatnak el.*

Régészeti lelet előkerülése esetén a hivatkozott jogszabályok szerint kell eljárni, a munkákat fel kell függeszteni és értesíteni kell az illetékes kormányhivatalt és a területileg illetékes múzeumot, mindemellett nagyon fontosnak tartjuk az örökségtudatos lakossági tájékoztatást.

A hatályos településszerkezeti tervhez képest az új településfejlesztési koncepció és az új településrendezési eszközök készítéséhez beérkezett lakossági kérelmekben szereplő területfelhasználási módosítások közül a 4., 5. és 7. kérelem érint régészeti lelőhelyet (Dörgicse 3. , Dörgicse 10. és Dörgicse 6. lelőhelyek), azonban ezek övezeti besorolások/átsorolásokban eszközölt módosítások, konkrét építési tevékenységet nem vonnak magukkal, ezért jelen tanulmány keretében ilyen irányú régészeti – örökségvédelmi vizsgálatok nem relevánsak, így csupán általánosságban foglaljuk össze a vonatkozó szabályozást:

A Kötv. törvény és a 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról 21. § alapján

(1) A nyilvántartott régészeti lelőhelyen állapotromlással járó tevékenység csak a Kötv. és a rendelet alapján, engedéllyel végezhető.

Dörgicse településrendezési eszközeinek felülvizsgálata 2020.
ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY – RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

- (2) A nyilvántartott régészeti lelőhely állapotromlásának minősül a réteg vagy rétegsor átvágása, a történeti összefüggés megszüntetése, a régészeti leletek eredeti helyükről történő elmozdítása régészeti feltárás nélkül.
- (3) A földmunkával járó beruházással el kell kerülni
- a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyet,
  - b) a nyilvántartott tájképi jelentőségű régészeti lelőhelyet és
  - c) az eredeti összefüggéseiben megmaradt, helyben és fizikai állapotromlás nélkül megőrzendő régészeti emléket.
- (4) A lelőhely állapotváltozásával járó régészeti feltárás esetén előnyben kell részesíteni az eredeti rétegsort és történeti összefüggést tartalmazó lelőhelyrész megtartását.

A lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltüntetésre kerültek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra.

A Kötv 11.§-a szerint a régészeti lelőhelyek ex lege védettek.

A Kötv. 19. § értelmében **a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.** Ha a lelőhely elkerülése a földmunkával járó beruházás, fejlesztés költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett régészeti lelőhelyet előzetesen fel kell tární. A régészeti feltárások költségeit általában annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv 19.§ 3). A törvény értelmében a terveket úgy kell előkészíteni - az örökségvédelem érdekeit figyelembe véve hogy a fejlesztések a régészeti lelőhelyeket lehetőleg elkerüljék, ami az örökségvédelem és a befektető érdekét egyaránt szolgálja.

Valamennyi, a régészeti feltárás esetén kívül előkerült régészeti emlék, ill. lelet esetében is törekedni kell a régészeti örökség elemeinek helyszíni megőrzésére. A Kötv. 24. § (2) bekezdésében foglaltak értelmében, amennyiben a földmunkák során régészeti emlék, lelet, vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező (a tevékenység felelős vezetője) az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet azonnal abbahagyni, a jegyző útján a hatóságnak (Veszprém Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály (8200 Veszprém, Mindszenty József u. 3-5, tel. 88/550-350, e-mail: vemkh.epitesugy@veszprem.gov.hu) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt, továbbá köteles a tevékenységet szüneteltetni, a helyszín és a lelet őrzéséről – a felelős őrzés szabályai szerint

– a feltárássra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni. A bejelentési kötelezettség elmulasztása a Kötv. 82. § (2) bekezdése, valamint az *örökségvédelmi bírságról* szóló 191/2001. (XI.18.) Korm. rendelet alapján örökségvédelmi bírság kiszabását vonhatja maga után!

A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A hatósági ár képzésének szabályait, módját és mértékét jogszabály határozza meg. A hatósági árra vonatkozó szabályokat évente felül kell vizsgálni (Kötv 20.§ 4).

Régészeti feltárás elvégzésére jogosult

a) a Magyar Nemzeti Múzeum,

b) a Budapesti Történeti Múzeum,

c) a megyei hatókörű városi múzeum,

d) a régészeti gyűjtőkörrel rendelkező területi múzeum,

e) a régészet szakon mesterképzés folytatására jogosult felsőoktatási intézmény,

f) a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete, valamint

g) a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv.

h) a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kizárólag az örökségvédelmi hatástanulmányok készítéséhez végzett terepbejárás és műszeres lelőhely- és leletfelderítés esetén¹

A nyilvántartott régészeti lelőhelynek a beruházással kapcsolatos földmunkával érintett részén megelőző régészeti feltárást kell végezni.

A földmunkával járó beruházások előkészítése során előzetes régészeti dokumentáció készíthető, különösen a földterület-kiválasztáshoz és nyomvonal-kijelöléshez. Nem nagyberuházás esetén a beruházó az előzetes régészeti dokumentáció készítésével a feltárássra jogosult intézményt bízhatja meg (Kötv 22.§).

*

Olyan, beépítésre szánt terület esetében, melyek területén régészeti lelőhely található, a beruházások földmunkával, közműkiépítéssel járhatnak/járnak, ezért szükséges a régészeti örökség érintettségének vizsgálata.

---

¹ 2019. évi XVIII. törvény a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény módosításáról
Kihirdetve 2019. március 26.

A védetté nyilvánított régészeti lelőhelyen a hatóság örökségvédelmi engedélye szükséges:

- minden 30 centiméter mélységet meghaladó földmunkához, tereprendezéshez, valamint depó, feltöltés, töltés létesítéséhez
- régészeti emlék megóvási, konzerválási munkálataihoz

E lelőhelyek védelmére MEGELŐZŐ FELTÁRÁS javasolt.

A településrendezési terv által közvetlenül nem érintett, de minden földmunkával járó beavatkozást (alapásás, közművesítés stb.) fokozott figyelemmel kell kísérni minden ismert régészeti lelőhelyen. Ezekben a kialakult használat folytatható, de attól a lelőhely nem károsodhat. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a 2001. évi LXIV. tv. szerint kell eljárni. Dörgicse mai belterületei beépítettsége miatt régészeti szempontból pontosabban nem értékelhető, ezért Kis- Alsó és Felsődörgicse belterületén - Dörgicse 1, Dörgicse 3, Dörgicse 10, Dörgicse 17, Dörgicse 18. lh. által lefedett területeken - földmunka esetén régészeti szakfelügyelet javasolt (2. melléklet). A régészeti szakfelügyelet részben az ismert lelőhelyek kiterjedésének meghatározására ad lehetőséget, részben konkrétan „leletmentesíti” a beruházási területeket, így elkerülhető kulturális örökségünk megsemmisülése.

A 2019. évi XVIII. törvény a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény módosításáról Kihirdetve 2019. március 26. rendelkezései alapján a **Nagyberuházással kapcsolatos régészeti feladatellátás esetén a régészeti feltárás elvégzésére vonatkozó általános követelményeket és a megelőző feltárással kapcsolatos szabályokat Az egyes nagyberuházásokhoz kapcsolódó régészeti feladatellátásra vonatkozó különös előírások érvényesítésével, a 23/B-23/F. §-ban foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.**

A 68/2018. (IV. 09.) Korm. rendelet 37. § (3) alapján a rendelkezésre álló örökségvédelmi hatástanulmány vagy próbafeltárás nélkül készült előzetes régészeti dokumentáció esetén a hatóság dönt arról, hogy az alkalmas-e az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására. A hatóság – a 3. § (3) bekezdése szerinti örökségvédelmi szerv (jelenleg Várkapitányság Kft) véleményének kikérésével, ésszerű határidő kitűzésével – előírja a hiányzó munkarészek pótlását vagy új előzetes régészeti dokumentáció elkészítését.

IV.

DÖRGICSE KÖZIGAZGATÁSI HATÁRÁBAN LÉVŐ RÉGÉSZETI LELŐHELYEK MEGÓVÁSA - ÖSSZEFOGLALÁS, AJÁNLÁSOK

Dörgicse közigazgatási határán belül 18 azonosított régészeti lelőhelyet ismerünk (áttekintő táblázatuk az 1. mellékletben). Ezek kulturális örökségünk részét képezik, melyek védelme érdekében a terület- és településfejlesztéssel, valamint a terület- és településrendezéssel kapcsolatos beruházások tervezését e védelemmel összhangban kell megoldani. A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.

A régészeti lelőhelyek a településszerkezeti terveken és a településrendezési tervlapokon feltüntetésre kerülnek. A helyi építési szabályzat hivatkozik a régészeti lelőhelyek által érintett telkek területén történő építésre vonatkozó jogszabályokra.

A lelőhelyek főbb adatait (*név, helyrajzi szám*) be kell illeszteni a Helyi Építési Szabályzat régészeti örökség védelmével vonatkozó szakaszának megfelelő helyére, illetve fel kell tüntetni a szabályozási terv térképlapjain is.

A jelenlegi területhasználat a külterületi szakaszok esetében viszonylag kis mértékben, de folyamatosan (elsősorban szántás, erdőművelés, szőlőművelés okozta bolygatás), míg belterületen már nagyobb mértékben, de alkalmasszerűen (főként építkezések, közműfektetések) veszélyezteti a kulturális örökség ismert és eddig azonosíthatatlan elemeit. A lelőhelyek különböző jellegűek és minőségűek, a tervezett változtatások az érintett örökségi elemek (régészeti lelőhelyek) teljes, vagy részleges pusztulásával járhatnak - ilyen veszély a belterületi lelőhelyek beépítése.

A belterületi részeken a lelőhelyek tényleges nagyságának vizsgálata a beépítettség miatt nem végezhető el, azonban mind Alsó-, mind Felsődörgicse belterületén előkerült római kori emlékművek (Dörgicse 3. és 10. lelőhelyek). Emellett pedig a történeti források és településszerkezeti megfigyelések alapján bizonyos, hogy Kis-, Felső- és Alsódörgicse elődjeként értékelhető középkori települések a török korban is csak rövid időre néptelenedtek el, viszonylag hamar visszatért a lakosság, így a mai belterületi részeken is 1711 előttről adatolt a megtelepedés, bár Kisdörgicse és Felsődörgicse esetében a középkori településtől kicsit távolabb alakult ki az újkori falu. Mivel az 1711 előtt földbe került tárgyak régészeti örökségünk részei, ezért a mai belterületek teljes területe régészeti érdekű területnek számít (Dörgicse 1, 3, 10, 11, 17 és 18. lh). A több évszázados jelenlét jelentős mértékben beavatkozást jelentett az egymásra rétegződő megtelepedés-nyomok állapotába. Több

régészeti jelenség véglegesen elpusztulhatott, pl. a középkori dörgicsei templomokat korábbi római kori épületek anyagának felhasználásával építették meg, a felsődörgicsei templom egy római épület falait is magában foglalja. A település házaiban kiemelten figyelni kell másodlagosan beépített római kori / középkori építőanyag és további középkori régészeti jelenségek előkerülésére (pl. jó példa erre a becsei préházban nemrég előkerült római sírkőtöredék - lásd 3. melléklet). A belterületek kedvező földrajzi fekvése miatt nem kizárt, hogy korábbi korok régészeti leletanyaga is előkerül a belterületen.

A csak romokban fennmaradt középkori templomok állapota változó, legrosszabb állapotban a kisdörgicsei templomrom van, mely a karbantartás elmaradása miatt gyomos, a műemléki kiegészítések a rossz kötőanyaghasználat miatt málnak. Fontos lenne a bemutatóhely újragondolása - a templom látható falainak kitisztítása, állagmegóvása, a felvezető út kiszabályozása, esetleg látogatói parkoló kialakítása az értékes gyep szélén. Az alsődörgicsei templomrom ugyan gondozott környezetű, azonban érdemes lenne ráirányítani a figyelmet a kerítőfalon belül lévő további épületekre illetve a néhány helyen földhányással erősített kerítőfalra, melyeket teljesen benőtt az erdei növényzet. Az épített örökségek mindegyike esetében javasolt új irányító és információs táblák kihelyezése, melyek összefoglalják az adott emlékről szóló releváns információkat és ráirányítják a figyelmet a további értékekre a településen, az épített örökségen túl pl. a szőlőtermesztő múltra, stb.

Megállapítható, hogy Dörgicse külterületének egy része az erdőborítottság és szőlőművelés miatt terepbejárásokkal viszonylag nehezen adatolható, ezeken a területeken nagyobb arányban kell véletlenszerű leletelőkerüléssel számolni.

Általános elvként fogalmazható meg, hogy a régészeti lelőhelyek tényleges horizontális kiterjedése gyakran nem feleltethető meg teljes mértékben a felszíni leletek szóródása által meghatározható területtel. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a felszíni adatok alapján a meghatározottnál rendszerint nagyobb kiterjedésű régészeti lelőhelyekkel szükséges számolnunk a munkák során (legjobb példa erre a felsődörgicsei templomrom környéke, a 2001. és 2004. évi hitelesítő ásatások adatai alapján - lásd Régészeti érdekű területekről szóló fejezetet).

Meg kell említenünk azt a körülményt is, hogy az örökségvédelmi hatástanulmányok elkészítéséhez kapcsolódó terepbejárások elsősorban az egykori településekről szolgáltatnak adatokat, a település határából temetkezések csak erózió révén vagy földmunkák során kerülhetnek elő. A középkori templomok körüli temetőknél túl Dörgicse – Alsődörgicse 10. – Magtár lelőhelyen került elő két késő római kori sír, azonban a temető tényleges kiterjedése nem ismert. Az ismert településnyomok és a környező települések régészeti hagyatéka alapján

további korok - kiemelten neolit, bronzkor, római kor - temetkezéseinek előkerülése is várható Dörgicse határában. Említésre méltók a római sírépítményekhez kapcsolódó másodlagosan felhasznált kövek és középkori sírlapok, melyek a felsődörgicsei templomnál kerültek elő, és szintén közeli temetkezésekre utalhatnak.

Mivel Dörgicse közigazgatási területének egy része a beépítettség és a művelés jellege miatt régészeti terepbejárással nem vizsgálható, felhívjuk a figyelmet arra, hogy a területrendezések során ***bárhol kerülhetnek elő eddig nem ismert régészeti lelőhelyek.*** Minden beruházás, földmunka alkalmával fokozottan figyelni kell az esetlegesen előkerülő leletekre. Fontosnak tartjuk, hogy a település vezetése kiemelt figyelmet fordítson a régészeti jelenségek, leletek előkerülésére pl. a foghíjtelkek beépítése során, és együttműködjön az illetékes hatóságokkal az örökségvédelem érdekeinek érvényesítésében.

Az **azonosított régészeti lelőhelyek** közül jelenleg a lelőhelyek egy része visszagyepesedett területen fekszik (pl. Dörgicse 15. lh). A mezőgazdasági területeken a kialakult használat folytatható, amely a szántással, talajjavító, meliorációs tevékenységgel jár együtt, vagy gyepesítés megengedett, de attól a lelőhely nem károsodhat. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a hatályos jogszabályok szerint kell eljárni. **Ezeken a területen minden, az eddigi használattól eltérő hasznosításhoz az illetékes megyei kormányhivatal előzetes engedélye szükséges, különösen az erdő- gyümölcsös, illetve szőlőtelepítések lehetnek roncsoló hatással a régészeti örökségre.**

Az új építésre kijelölt területeken tervezett beruházások esetében a tereprendezés/közműkiépítés megkezdése előtt előzetes régészeti dokumentáció elkészítése javasolt, nagyberuházásnak minősülő beruházás esetén kötelező, ennek elkészítésére a **Várkapitányság Integrált Területfejlesztési Központ Nonprofit Zártkörűen Működő Részvénytársaság** jogosult. *A beruházások feltételeként előírt régészeti feltárások költségei a beruházót terhelik.* A munkák megkezdését a Veszprém Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztályának (8200 Veszprém, Mindszenty József u. 3-5, tel. 88/550-350, e-mail: vemkh.epitesugy@veszprem.gov.hu) be kell jelenteni. Lelet, vagy jelenség előkerülésekor a végzett tevékenységet fel kell függeszteni, és a Kormányhivatal nyilatkozatát a további teendőkről be kell szerezni illetve fel kell venni a kapcsolatot a területileg illetékes múzeummal (Laczkó Dezső Múzeum, 8200 Veszprém, Török Ignác u. 7., Telefon: +36-88/564-310, +36-88/564-311; E-mail: titkar@ldm.hu).

A település határában található régészeti lelőhelyekkel összefüggő római kori épületek, emlékek pontosabb roncsolásmentes felmérés után (pl. geofizikai; LIDAR stb. módszerekkel) kiemelten védett régészeti lelőhely minősítést kaphatnak. Állapotfelmérésük mindenképpen

nagyon indokolt. E lelőhelyek – Dörgicse 1, 3. 10, 11 és 12. lelőhelyek – tekintetében az épített örökség miatt fontos az illetékes egyéb hatóságok és az örökségvédelem képviselőinek folyamatos együttműködése (kutatás, állagmegóvás).

A régészeti lelőhelyekre vonatkozó ismeretanyag folyamatosan bővül, ezért is fontos a helyi lakosság örökségtudatos tájékoztatása.

A fenti munkarész a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok, az elvégzett terepbejárás adatainak kiértékelése alapján és a megismert fejlesztési tervek ismeretében készült. A település közigazgatási területén időközben előkerülő újabb régészeti lelőhelyekről a Miniszterelnökség vezet közhiteles nyilvántartást, ezért minden tervezett beruházás és nagyobb földmunkával járó tevékenység előtt javasolt az érintett területen található vagy feltételezhető régészeti lelőhelyekről tájékozódni. Ezzel elkerülhető a kulturális örökség elemeinek indokolatlan veszélyeztetése.

V.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Békefi Remig. A Balaton környékének egyházai a középkorban 2. Megyés s plébániai egyházak (ecclesiae parochiales et plebaniae) és kápolnák a Balaton környékén in A Balaton tudományos tanulmányozásának eredményei III. kötet - A Balaton környékének társadalmi földrajza. 1. rész: A Balaton-mellék történelme (Kiadja a Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága. Budapest, 1913) 3. szakasz. A Balaton környékének egyházai és várai a középkorban /

Éri István - Torma István - Kelemen Márta - Németh Péter: Magyarország régészeti topográfiája 2 - Veszprém megye régészeti topográfiája. A veszprémi járás. Akadémiai Kiadó 1969

Éri István – Gerőné Krámer Márta – Szentlélek Tihamér: A dörgicsei középkori templomromok Magyar Műemlékvédelem 1959-1960 (Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai 2. Budapest, 1964) pp. 95-116

Báró Forster Gyula: Magyarország műemlékei 2., A Műemlékek helyrajzi jegyzéke és irodalma (Budapest, 1905)

Horváth Richárd: Veszprém megye tisztségviselői a későközépkorban (1458-1526). in Fons (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) VII. évfolyam 2000.2. számA történelem segédtudományai — Archontológia

Kiss Ákos: A veszprémi Bakonyi Múzeum régészeti tevékenysége 1903–1955 között A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 4. (Veszprém, 1965)

Kuzsinszky 1920: A Balaton környékének archeológiája

Koppány Tibor: A Balaton környékének műemlékei (Művészettörténet - műemlékvédelem 3 Országos Műemlékvédelmi Hivatal, 1993) Műemlékek I. Balatonkenesétől Tihanyig. 73-127

Koppány Tibor: Középkori templomok és egyházak helyek Veszprém megyében II. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 11. (Veszprém, 1972), 213-241

Lukács Károly: A balatoni halászat múltjából. III. közlemény. *A piaristák Balatonja. Halászat* 43. évfolyam 12. szám, 1942-12-15

Makay Béla: A Balaton környékének társadalmi földrajza. 1. rész: A Balaton-mellék történelme (Kiadja a Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága. Budapest, 1913) 4. szakasz. A Balaton és vidéke a történelmi korban. 1. rész: A Balaton a történelmi korban /

Nyíró Károly: A dörgicsei ágost. hitv. ev. gyülekezet rövid története. Veszprém 1901

Palágyi Szilvia: Dörgicse. Régészeti kutatások Magyarországon, 2000, pp. 126

Pintér László: Dörgicse későközépkori lakóházai. A Veszprém Megyei Múzeumok Közleményei 24. Veszprém, 2006

Rainer Pál (szerk.): Veszprém megye egyházi élete a középkorban. Veszprém, 2009

Récsey Viktor: Balaton-vidéki régészeti kutatásaim némi eredménye. Veszprém, 1895

<https://welovebalaton.hu/cikk/2020/8/28/kekkut-ket-romai-sirko-toredek-egyesitese-kofeszt>

VI.

NYILATKOZAT

A 439/2013. (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről és a Kormány 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról 84. § 2. pontja alapján a kulturális örökség védelmével kapcsolatos régészeti részszerületen örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetében kulturális szakértői tevékenységet folytathatok, a Miniszterelnökség régészeti szakértői nyilvántartásban szerepelek (nyilvántartási szám 90XZ52 - <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnokseg/kulturalis-oroksegvadelemert-es-kiemelt-kulturalis-beruhazasokert-felelos-allamtitkar/regeszeti-es-muemleki-szakertoi-nevjegyzekek/regesze>).

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készült, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

Harta, 2020. október 12.

Kustár Rozália
régész - örökségmenedzser
örökségvédelmi szakértő

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

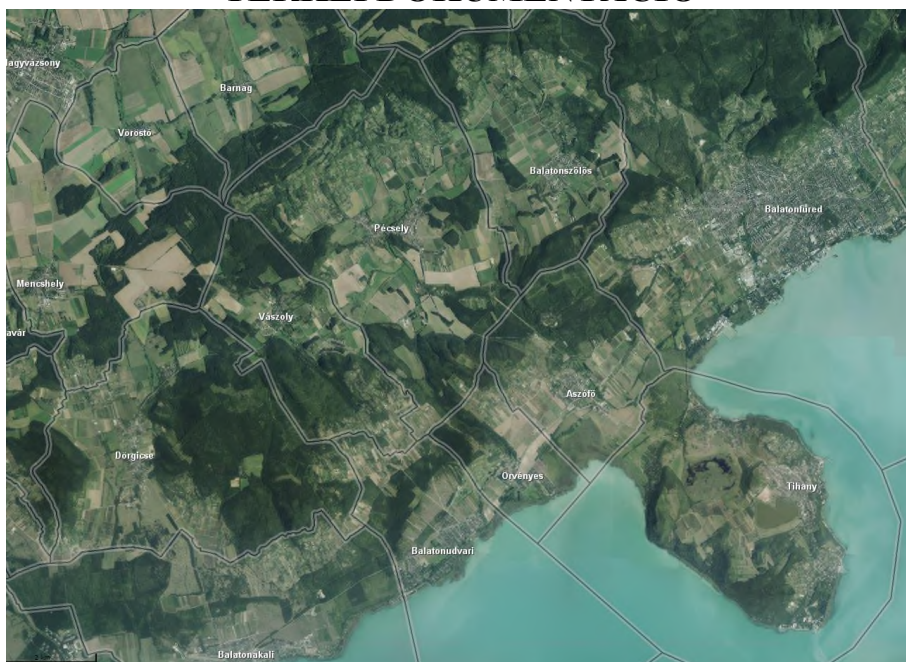
1. MELLÉKLET

ISMERT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK DÖRGICSE BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN

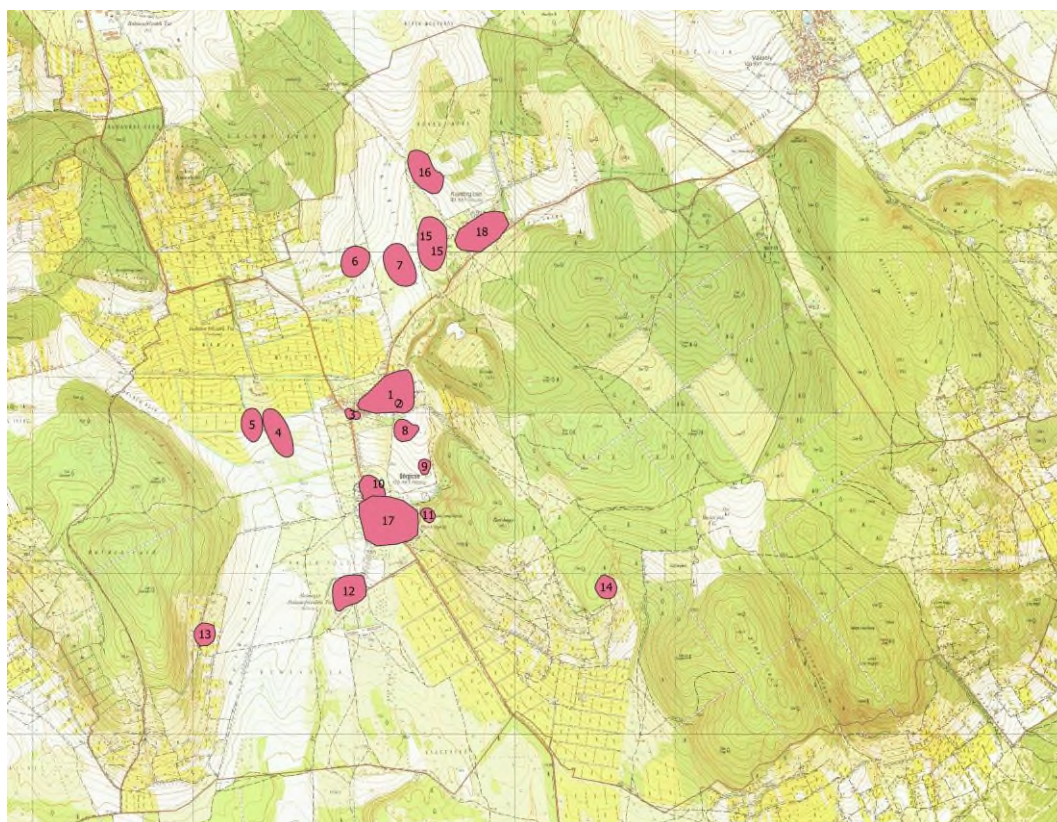
Sorszám - Tanulmány	Központi azonosító	név	jelentőség	helyrajzi szám
1	7826	Dörgicse-Felsődörgicse - Szérűskertek	őskori településrész római kori épület, 11. századi temető és középkori településnyom	043/2, 25/3, 22, 23, 9, 7, 11, 13/2, 12, 13/1, 18, 048/1, 24/3, 24/4, 24/5, 24/6, 24/7 leletmentő feltárás: 25/4-5, 29/1-3
2	7827	Dörgicse-Felsődörgicse, Templomrom	római kori épület, temető, középkori templom és temető sírépítményekhez tartozó alakos kőfaragványok középkori település	25/3, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 0146, 0147, 0148/6, 24/2, 24/3, 24/4,
3	7828	Dörgicse-Sárffy G. háza	forrás, római vízvezeték-csövek	104, 139, 140, 168, 61/1, 63, 116, 57, 60
4	7829	Dörgicse-Sár-kút I.	későbronzkori telep szórvány kelta és középkori leletanyag	05/42, 05/43, 04, 02/7, 02/8, 05/4, 02/4, 02/5, 02/6, 05/3, 05/5, 02/13, 02/12
5	7830	Dörgicse-Sár-kút II.	római településnyom 1-4. század	05/42, 05/43, 04, 02/7, 02/8, 02/9, 05/41, 02/10
6	7831	Dörgicse-Kútfői-dűlő	rézkori – badeni településnyom	035/27, 035/28, 035/29, 031/77, 031/78, 031/79, 031/59, 031/56, 033
7	7832	Dörgicse-Nemes-mező	neolit és bronzkori település, Árpád-kori település – összefüggőhet Dörgicse – Kisdörgicse- Templomrom lelőhellyel	035/27, 035/28, 038, 039/1, 0226/1, 0266/1, 037, 036, 035/23, 035/26, 035/25, 035/24
8	7833	Dörgicse-Aszó I.	korabronzkori településnyom	0148/7, 0148/8, 0148/9, 0148/10
9	7834	Dörgicse-Aszó II.	rézkori lelet; homokbányászattal részben	0148/15, 0148/16

			megsemmisült	
10	7835	Dörgicse-Magtár	római alapfalak, két kemence, késő római sírok	324, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321/1, 321/2, 321/3, 197/2, 0234/1, 0234/15, 198, 199, 197/1, 200, 201, 202, 309/5, 309/6, 310/2, 309/1, 295, 311, 312, 310/1, 309/7
11	7836	Dörgicse-Alsódörgicse – Templomrom; Boldogasszonydörgicse MRT 2. kötet 18/11. lh	római kori kőemlék és épületnyomok, középkori templom, temető és középkori falu, kegyúri lak	0157
12	7837	Dörgicse-Alsómajor	római kori épületek – villagazdaság? - geofizikai felmérés javasolt!	416, 417, 418, 419, 420, 421, 414/3, 414/7, 414/8, 413, 0231, 0225/51, 0225/52, 245/21, 245/22, 0215/11, 0215/13, 0215/6, 414/5, 414/4
13	7838	Dörgicse-Agyaglikak MRT 2. kötet 18/13. lh	római kori bizonytalan jellegű lelet – szórvány kispasztika	1299, 1300, 1301, 1302, 1303, 1304/4, 1304/5, 1305, 1306, 1307, 1308, 1309, 1310, 1311, 1314
14	7839	Dörgicse-Becser	őskori településnyom és nyéllyukas kőbalta	0135, 0134, 1131, 1132, 1133, 1134, 1115, 0133, 1137/5, 1137/7
15	7840	Dörgicse- Kisdörgicse- Templomrom	templomrom, templom körüli temető és középkori településnyom	545, 0266/1, 039/1, 0266/2
16	7841	Dörgicse-Kisdörgicse- Köves-irtás	későbronzkori, késő római kori településnyom	0269/5, 0269/11, 0269/12

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ
2. MELLÉKLET
RÉGÉSZETI LELŐHELYEK DÖRGICSE BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN
TÉRKÉPDOKUMENTÁCIÓ

Dörgicse tágabb környezete

1. Ismert régészeti lelőhelyek Dörgicse közigazgatási területén - EOV térképlapon;

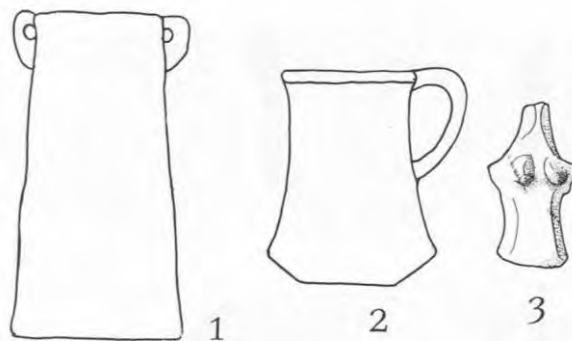

2. Ismert régészeti lelőhelyek Dörgicse közigazgatási területén - orthofotóra vetítve;

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

3. MELLÉKLET

RÉGÉSZETI LELŐHELYEK DÖRGICSE BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN KÉP- ÉS FOTÓDOKUMENTÁCIÓ

A rézkori Somogyvár-Vinkovci csoport edényei és agyagidol Dörgicse 9 – Aszó II. lelőhelyről – egykori homokbányából. forrás: MRT2, 6. tábla 1-3

Dörgicse 8. és 9. lelőhely Aszó I. és Aszó II. légifotója, északabbra a kisdörgicsei templom romja

Dörgicse 7. lh. - Nemes-mező és a Kisdörgicsei Templomrom (Dörgicse 15. lh)

Dörgicse 7. lh. - Nemes-mező: szentgáli pattintott kőszközkök és őskori cserepek

Dörgicse 7. lh. - Nemes-mező: középkori cserepek és embercsont? és dörzskő-töredék

Dörgicse 9. lelőhely - Aszó II volt homokbányától északra fekvő villanypáasztorral elkerített terület, szélében – az egykori patakpart közelében megfigyelhető apróra tört cserepekkel, csontszilánkkal, a lelőhely kiterjedése bizonytalan

Dörgicse 12. lh – Alsómajor lelőhely – Az MRT 2 leírása szerint, távolabb Dörgicse 13. - Agyaglikak lelőhely, ahonnan szórvány Apolló bronzszobor töredéket gyűjtöttek a 19. század végén

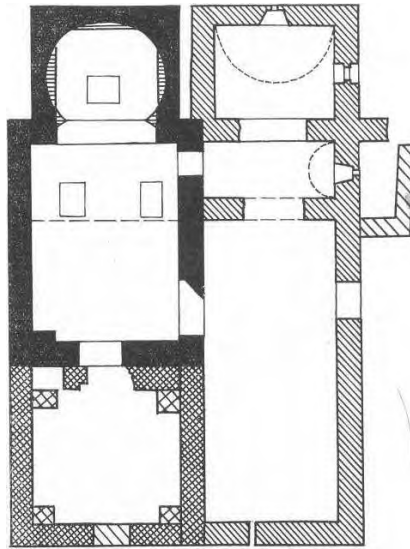
Római sírkő töredéke, melynek felső részét 2020. nyarán, Dörgicsén másodlagosan, egy présházba építve azonosították és tárták fel.

A dörgicsesi középkori épített emléket is bemutató információs tábla, mely azonban nem keült minden helyszínen kihelyezése, a további helyszíneken az alap információ is hiányzik az adott műemlekről

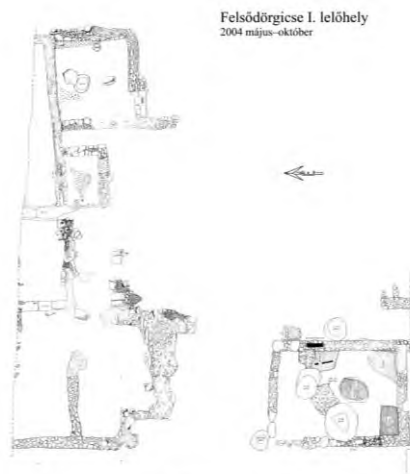
Feketével: őskori lelőhelyek, pirossal: középkori lelőhelyek - templomromok

Dörgicse – Felsődörgicse Templomrom, legkorábbi fázisában római alapokra épült, kettős hajójú templom

1. ábra. A 2004 évi próbafeltárási helyszínrajza.
Figure 1. Block plan of pilot excavation in 2004

14. ábra. Ásatási alaprajz.
Figure 14. Excavation ground plan

Feltárás a Felsődörgicsei templomrom közelében 2004-ben. forrás: Pintér 2006

87. kép. A felsődörgicsei templom (Koppány Tibor rekonstrukció rajza)

Dörgicse – Felsődörgicse, Templomrom, hatalmas vörösberényi kvaderkövel az épület sarkán

17. ábra. 1. szími pince leténi (XV. sz.)
Figure 17. Artifacts of cellar 1

Néhány lelet a 2004. évi felsődörgicsei ásatás anyagából (forrás: Pintér 2006 és Rainer 2009)

Dörgicse – Kisdörgicse, Templomrom felülnézetből

Dörgicse, Kisdörgicse – Templomrom, elhanyagolt környezet, máló falak

Kisdörgicse – Templomrom, elhanyagolt környezet, máló falak, tönkrement információs tábla

86. kép. A kisdörgicsesi templom
(Koppány Tibor rekonstrukciós rajza)

Dörgicse - Alsódörgicse - Templom és kegyéri karzat, kerítőfallal, kerítésen kívüli további épületekkel

*Dörgicse-Alsódörgicse, középkori
Boldogasszony-temploma.*

Dörgicse- Alsódörgicse. Rom és rekonstrukció. Rekonstrukció forrása: Rainer 2009

Dörgicse – Alsódörgicse, 11. lh. épületalap a templomtól északra a kerítőfalon belül és helyenként sánccal erősített kerítőfal a templom és kegyúri torony körül

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY RÉGÉSZETI MUNKARÉSZ

4. MELLÉKLET

RÉGÉSZETI ÉRDEKŰ TERÜLETEK DÖRGICSE BEL- ÉS KÜLTERÜLETÉN - ARCHÍV TÉRKÉPEK

1. Ismert régészeti lelőhelyek Dörgicse közigazgatási területén az I. katonai felmérés térképlapján

A középkori templomromok /Rudera/ jelölése Kis- Alsó- és Felsődörgicse határában az I. katonai felmérés térképlapján

2. Ismert régészeti lelőhelyek Dörgicse közigazgatási területén a II. katonai felmérés térképlapján

Alsódörgicse – udvarház és templom a II. katonai felmérés térképlapján

Kisdörgicse – középkori templom a III. katonai felmérés térképlapján

Részlet Kisdörgicse kataszteri felmérési térképéről – 19. századi határhányások, temető és a középkori templomrom jelölésével (1858)

Kisdörgicse ismert régészeti lelőhelyei az MRT 2. kötet alapján

Dörgicse ismert régészeti lelőhelyei az MRT 2. kötet alapján

